

Toila aleviku Pika tänava miljööväärtusliku ala analüüs ja kasutamise tingimused

Toila vald, Ida-Virumaa

Projekti juht, koostaja: Mart Hiob, PhD
Ruumilise keskkonna planeerija tase 7

Tellija: Toila vallavalitsus
Tellija kontaktid: Pikk 13, Toila, 41702 Ida-Viru maakond; tel 336 9845; toilavv@toila.ee
Tellija esindaja: Mehis Luus

Töö nr: 21022ÜP1

Esikaane foto: maa-ameti ortofoto koos Rebala muinsuskaitsealaga ja kaitsevööndiga.
©AB Artes Terrae OÜ 2021

AB Artes Terrae

Sisukord

1	Sissejuhatus.....	5
2	Metoodika	6
2.1	Töö ülesehitus	6
2.2	Välitööde teostamine	6
2.3	Töö vormistamine	7
3	Ajalooline kujunemine	8
3.1	Kaardianalüüs	8
3.2	Ajaloolised fotod	24
4	Toila Pika tänava ruumianalüüs	38
4.1.1	Tänavaruum.....	38
4.1.2	Hooned	39
4.1.3	Kokkuvõte.....	44
5	Toila Pika tänava miljööväärtusliku ala piirid ja tingimused.....	45
5.1	Ala piir.....	45
5.2	Tingimused olemasolevale hoonestusele	45
5.2.1	Tingimused miljööväärtuslikele hoonetele	45
5.2.2	Tingimused muudele hoonetele	46
5.3	Tingimused uushoonestusele.....	46
5.4	Tingimused tänavaruumile.....	47
6	Kasutatud materjalid	49
7	Joonis	51

1 Sissejuhatus

Töö Toila aleviku Pika tänava miljööväärtusliku ala analüüs ja kasutamise tingimused, asukohaga Toila vald, Ida-Virumaa, on koostanud AB Artes Terrae Toila vallavalitsuse tellimusel.

Töö eesmärk on analüüsida Toila aleviku Pika tänava, mis on ühtlasi riigitee Saka – Ontika – Toila nr 13133, ajaloolist miljööd ning anda üldplaneeringu tasemel tingimused ala kasutamiseks. Analüüs hõlmab ülevaadet Pika tänava jaoks oluliste elementide nagu tänavakoridori, proportsioonide, katendite, hoonestuse, piirete, kõrghaljastuse, väikevormide ajaloolist kujunemist ja tänavapäevast olukorda. Kasutamise tingimustega tehakse ettepanek ajaloolist miljööd arvestava arengu kujundamiseks.

Miljööväärtuslikuks alaks on käeoleva töö raames loetud silmapaistvate tunnuste alusel ühise ruumilise koosluse moodustav piirkond. Miljööväärtusliku ala tunnused on füüsilised keskkond kui ka maakasutus, selle ajalugu ja järjepidevus.

Analüüs on mõeldud Toila valla üldplaneeringut täiendavaks tööks, mille alusel saab seada kasutustingimused Toila aleviku Pika tänava miljööväärtuslikul alal.

Töö on koostanud ruumilise keskkonna planeerija ja miljööväärtuse ekspert Mart Hiob (PhD), muinsuskaitse pädevustunnistuse nr PT 307/2007.

2 Metoodika

2.1 Töö ülesehitus

Töö metoodika jaguneb kolme ossa:

1. Pika tänava kujunemise ajaloo lühiuuring,
2. tänapäevase olukorra inventeerimine,
3. kasutustingimuste ettepaneku sõnastamine.

Pika tänava kujunemise uurimisel kasutati olemasolevat kirjandust ja kaardimaterjali. Maa-ameti kaardiserveris olevatele suuremat osa Eestist hõlmavatele kaartidele on ajaloolistest kaartidest kasutatud rahvusarhiivist kättesaadavaid kaarte. Uuringuala kaardid on arhiivis organiseeritud ajaloolise kubermangu Eestimaa, maakonna Virumaa, kihelkonna Jõhvi ning 19. sajandi lõpu mõisapiiride järgi. Kasutati järgnevaid kaarte:

1. 1792. a avaldatud Eestimaa kubermangu posti- ja sõjateede kaart EAA.854.4.13 leht 1,
2. 1798.-1810. a avaldatud Liivimaa atlase Eestimaa kubermangu kaart TLA.149.4.421 leht 3,
3. 1844. a avaldatud Schmidt Eestimaa kubermangu kaart EAA.46.2.2 leht 1,
4. 19. sajandi II poolel avaldatud kolmeverstane Liivi- ja Eestimaa kaart mõõtkavas 1 : 126 000 EAA.2072.5.841 leht 4,
5. 1875. a Toila mõisa maade kaart EAA.854.4.987 leht 1,
6. 1884. a avaldatud Schmidt Eestimaa kubermangu kaart EAA.2072.10.143 leht 1,
7. 1886. a Ida-Virumaa kaart EAA.854.4.464 leht 1,
8. 1800ndate lõpu Voka mõisa Oru küla kaart EAA.3724.4.1825 leht 1,
9. 1906. a avaldatud Eestimaa kubermangu kaart mõõtkavas 1 : 85 000 EAA.854.4.1115 leht 6,
10. 1918. a Saksa sõjaväe kaart ERA.T-6.3.262 leht 1,
11. 1932. a Toila suvituspiirkonna kruntide plaan ERA.T-3.22.1876 leht 1,
12. 1935. a skeemiline katastrikaardileht VI-59 ERA.T-3.1.103 leht 1.

Pika tänava ajaloolise miljöö uurimiseks otsiti välja ajaloolised fotod, millest enamik on olemas Toila raamatukogul.

Tänapäevast olukorda hinnati vaatluse teel ja kohalikega suheldes.

Kasutustingimuste seadmisel võeti arvesse nii kohalikku konteksti, Eestis levinud miljööväärtuslikele aladele kehtestatud tavatingimusi kui ka kohalike ettepanekuid.

2.2 Välitööde teostamine

Miljööväärtusliku ala olukorra ja tingimuste täpsustamiseks on teostatud välitööd analüüsides kohapealset olemasolevat olukorda. Väärtuspõhisust iseloomustab miljööalal esinevate väärtuste tuvastamine ja kirjeldamine ning väärtuste säilimist ja edasiarendamist soosivate meetmete

väljatoomine ja nende elluviimiseks vajalike tingimuste andmine. Väärtuspõhisusest lähtumine on suunatud tegevus, mis võib minna vastuollu ühiskonnas üldiselt valitsevatest turutingimustest lähtuva arenguga. Käesoleva töö tulemusel tuvastatud väärtused on kirjeldatud allpool, pkt 4.

Välitööde käigus vaadeldi kõiki miljööala põhihooneid ning silmapaistvaid kõrvalhooneid, nende kujundust, säilivust ja krundikasutust. Iseloomulikke hooneid ja vaateid pildistati ning hinnati kvalitatiivselt miljööelemente võrdluses varasemalt kaardi- ja pildianalüüsis tuvastatuga. Välitööd toimusid nii autoga kui ka jala liikudes. Välitööd ei hõlmanud kohalike elanike küsitlemist.

Välitöödel keskenduti säilinud miljööelementide fikseerimisele ning iseloomulike vormide detailide tuvastamisele ja ruumilisele piiritlemisele.

Välitööde ja kogutud lähtematerjalide analüüsi tulemusi kasutati miljööväärtusliku ala tingimuste väljatöötamiseks.

Välitööd teostati jaanuaris ja aprillis 2021.

2.3 Töö vormistamine

Töö esimene versioon on koostatud märtsis 2021. a ja teine, täiendatud aprillis 2021. a.

Aruanne on esitatud paberkandjal ning digitaalselt failina.

3 Ajalooline kujunemine

3.1 Kaardianalüüs

Toila kohta ei leidunud kõige vanemaid Rootsi võimu aegseid (17. sajand) ajaloolisi kaarte. Toila tänase Pika tänava ajalugu on jälgitav alates 18. sajandi lõpust, kust pärineb postiteede kaart ja 18./19. sajandi vahetusest, kust pärineb Ludwig August von Mellini atlas. 19. sajandi keskpaigast, 1860ndatest pärineb algselt 19. sajandi alguses koostatud Johann Heinrich Schmidt kaardi täiendatud koopia. Uuemad ja täpsemad kaardid on 19. sajandi lõpust (mõisakaart ja üheverstaline kaart) ning 20. sajandi esimesest poolest (vabariigiaegsed kaardid ja 1940ndatel koostatud nõukogudeaegsed kaardid).

Toila (1688. a Thoila) mõis rajati Rootsi võimu ajal 17. sajandil esmakordselt 1426. a mainitud Tulise, 1547. a Toilse küla asukohas. Algul kuulus mõis von Schillingutele, seejärel alates 1774. aastast von Rosenitele. Mõisasüda, mis paiknes tänases Valaste külas maaüksuste Asunduse, Mõisa, Lao, Aida, Vanaaida, Pärnapargi ja Pärnamäe asukohas, on tänaseks pea täielikult hävinud. 1777. aastal ostis nii Voka mõisa kui ka Toila mõisa Kingstoni hertsoginna, Dorchesteri markkrahvinna paruness Elisabeth Chudleigh ning majandas neid ühiselt. Sellega kujunes Toilast Voka mõisa (mida omaniku perenime järgi hakati kutsuma Chudleigh) kõrvalmõis. 1806. aastast oli mõisate omanik perekond von Wilckenid ja 1909.-19. a Toila omanik Georg Julius von Dehn ning Voka omanik Arthur von Kirschten. 1919. a mõisamaad riigistati.

Tänane Toila alevik on välja arenenud Toila mõisamaade idaosas rannikul algul Männiku küla nime all tuntud asulast, mis leidub kaartidel alates 19. sajandist. Varasem on tänane Altküla, mida on Kärilõpe nime alla mainitud 1426. a ja on märgitud esimestel 18. sajandi kaartidel.

Järgnevatel kaartidel on näha, et Pikk tänav on osa ajaloolisest rannaäärsest suuremast ühendusteest, mis hargnes Tallinn-Narva peateelt Reite postijaama juures Saka mõisa läheduses ning ühines uuesti sama teega Voka küla juures Voka mõisast lõunas, kus ka peatee suundus ranna lähiste. Osadel kaartidel (vt Joonis 3 ja Joonis 4) paistab tee olevat läinud veidi lõuna poolt, läbi tänase Altküla või põhja poolt läbi Oru küla/karjamõisa ning hiljem on põhiharuks kujunenud praeguse Pika tänava koridor nende vahel.

Tänase Toila aleviku alale on asustus Männiku küla nime all kantud kaartidele 19. sajandi alguses – 18. sajandi lõpu kaartidel Männiku küla veel ei ole (vt Joonis 1 ja Joonis 2), kuid 19. sajandi alguskaartidel on 8 taluga küla näidatud (vt Joonis 3). Tegemist võib olla ka väikesemõõtkavaliste kaartide ebatäpsusega. Kirjanduses on Männiku küla mainitud 1547. a.

Kui aga küla tekkis võrdlemisi lühikese aja jooksul, tunduvad talud olevat üle kolitud mingist varasemast asukohast. Talude arv kasvas enne suvituskoha arengut kümneni (vt Joonis 5, Joonis 6 ja Joonis 7). Vanimast kihistusest on siiani alles aleviku põhjaosas asuvad mõned taluhooned Pikk tn 64, Pikk tn 85, Ranna tn 3 krundil jm.

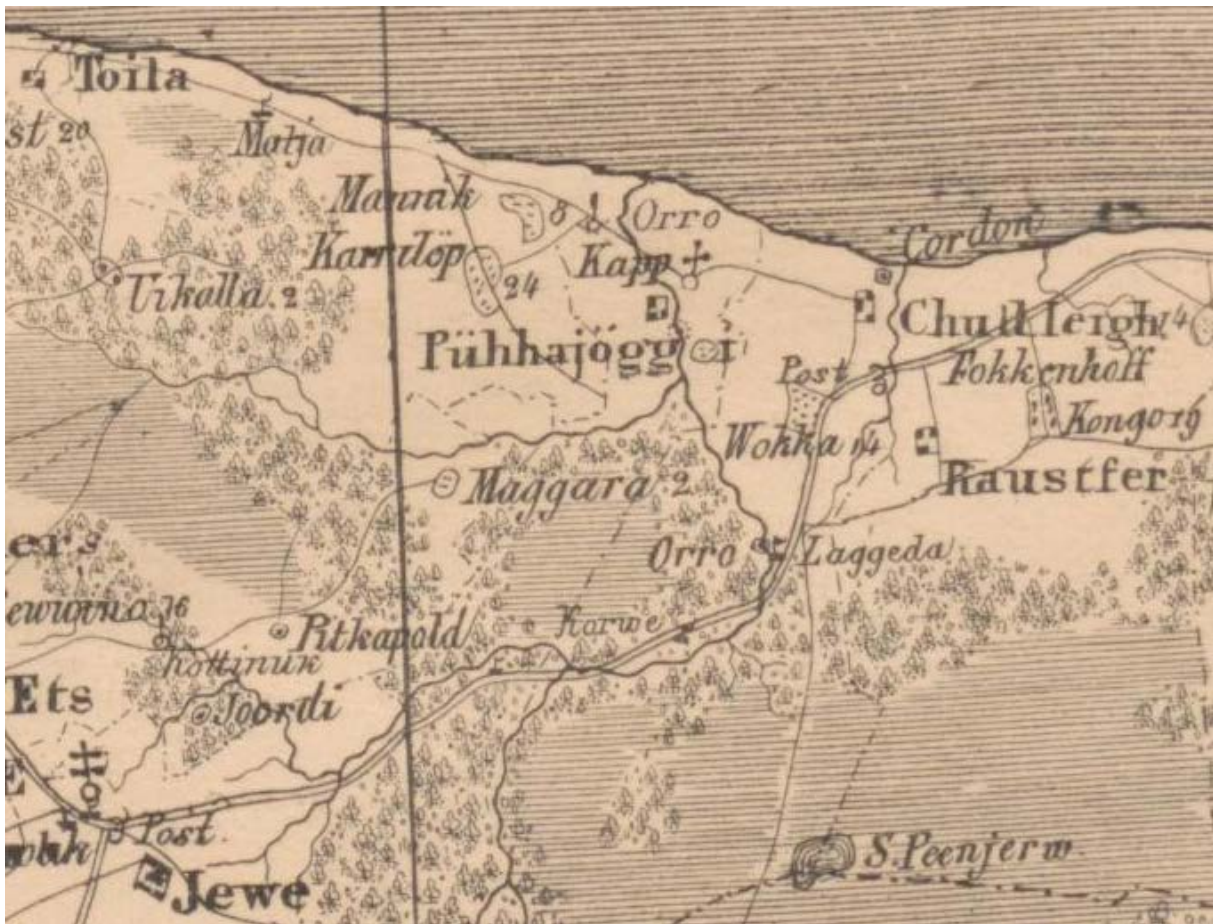

Joonis 1. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleigh) mõisa piirkond 1788. a paiku mõõdistatud ja 1792. a avaldatud Eestimaa kubermangu posti- ja sõjateede kaardil põhiliste teede, mõisate, külade, kirikute, kabelite, kõrts-postijaamade, põhiliste maastikuelementidega meri, jõed, järved, mets jms. Kaardil on tähistatud tänane Altküla nimega Kerilep ja hilisema Oru lossi pargi asukohas Oru (Orro) küla. Tänapäevase Toila aleviku eellast Männiku küla näidatud ei ole. Ülal vasakus nurgas Toila mõisasüda ja all vasakus nurgas kihelkonna keskus Jõhvi. Raustfer on Konju mõisasüda. Allikas: EAA.854.4.13 leht 1.

Joonis 2. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleigh) mõisa piirkond Mellini 18. sajandi lõpus koostatud ja 1798.-1810. a avaldatud Liivimaa atlase Eestimaa kubermangu kaardil põhiliste teede, mõisate, külade, kirikute, kabelite, kõrts-postijaamade, vesiveskitega jms. Kaardil on tähistatud tänane Altküla nimega Kerilep ja hilisema Oru lossi pargi asukohas Oru (Orro) küla. Tänapäevase Toila aleviku eellast Männiku küla näidatud ei ole. Huvitava nüansina on tänapäevase Toila aleviku piirides kaardil märgitud põhjasõjas toimunud rootslaste ja venelaste vahelise kokkupõrke asukoht 17. novembril 1700, enne Rootsi võiduga lõppenud Narva lahingut. Allikas: TLA.149.4.421 leht 3.

Joonis 3. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleigh) mõisa piirkond Schmidt 19. saj esimesel poolel koostatud ja 1844. a ilmunud versiooni Eestimaa kubermangu kaardil mõisapiiride, põhiliste teede, mõisate, külade, kirikute, kabelite, kõrts-postijaamade, vesiveskitega jms. Kaardil on tähistatud tänane Altküla nimega Kärilõp, Oru suvemõis ja tänase Toila aleviku põhjaosa Manniku nime all kaheksa taluga. Ülal vasakus nurgas Toila mõisasüda ja all vasakus nurgas kihelkonna keskus Jõhvi. Raustfer on Konju mõisasüda. Allikas: EAA.46.2.2 leht 1.

Pärast Tallinna-Peterburi raudtee valmimist 1870. a algas Kirde-Eesti rannikul suvituskohade hoogne areng, mille tähelepanuväärseim tulemus oli Narva-Jõesuu kuurort. Muuhulgas saavutas ka Pühajõe jõeorg suvituskoha kuulsuse, mistõttu hakati suvitushooneid püstitama nii Oru (Orro) ehk Föhrenhofi suvemõisa ümbrusse kui tookordsesse Männiku küla lõunaossa tänase Pika tänava äärde, kuhu ulatusid Altküla talude pikad krundid. 19. sajandi lõpu kaartidel on näha hoonestuse mitmekordne kasv ning üheverstalisel kaardil on elukohtade arvuks Toila alevikus märgitud 27 ning Oru asulas 15 (vt Joonis 8, Oru kohad on ajaloolisel kaardil EAA.3724.4.1825 leht 1).

Tänase Toila aleviku arengu eestvedajaid 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi algul oli 1863. a Kangrumaa talu omandanud Abram Simon (eluaastad 1844-1925), kelle algatusel algasid meeskoori ja pasunakoori harjutused ja esinemised. 1869. a käidi muuhulgas Tartus Eesti esimesel üldlaulupeol. 1864. a ehitati Abram Simoni eestvedamisel Altküla koolimaja ning 1870. a rajati tänane Toila kalmistu aleviku hoonestatud osast lõunas. 1882. a lasi Abram Simon Kangrumaa talu juurde ehitada ja sisustada Eesti esimese maapiirkonna teatrimaja (vt Pilt 1 lk 25 ja Pilt 2). Teatrimaja põles kahjuks 1901. a. Samuti ehitati ja sisustas Abram Simon uusi hooneid, suvilaid, valmistas paate ja muusikainstrumente ning aitas kaasa Toila aleviku üldisele arendamisele.

1897. a omandas rikas Peterburi kaupmees Grigori Jelissejevi (vene keeles Григорий Григорьевич Елисеев, eluaastad 1864-1949) u 140 ha Oru ehk Föhrenhofi suvemõisa maad koos ümbrusega Pühajõe mõlemal kaldal eesmärgiga ehitada luksuslik Itaalia pärane suvitustevilla koos uhke pargiga.

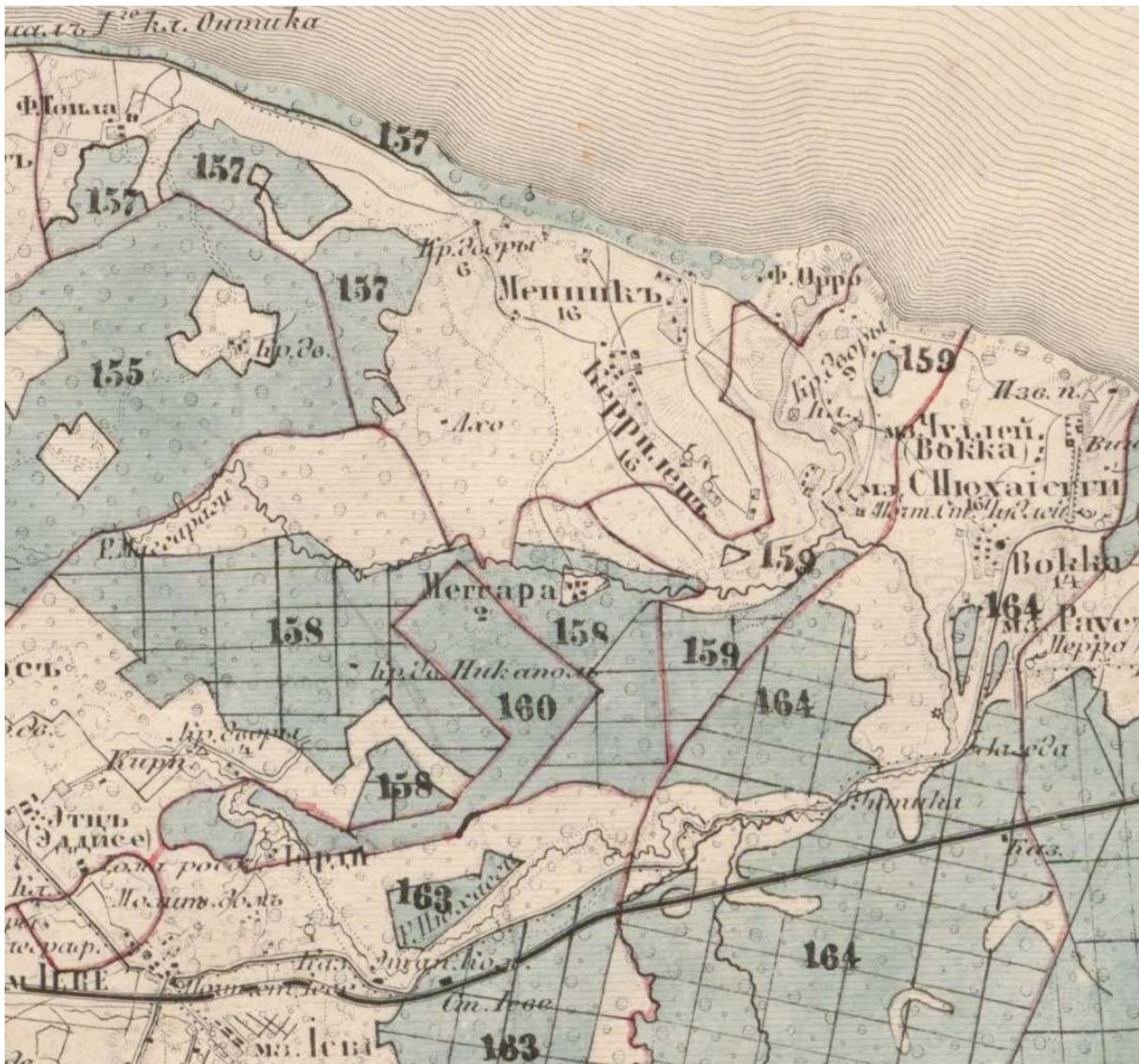
Oru lossi kolmekorruseline renessansist inspireeritud kivihoone (arhitekt Gavril Baranovski) valmis 1899. a ning sai oma uhke kujunduse tõttu Oru lossi nime. 1900.-01. a valmis tunnustatud Riia maastikuarhitektil Georg Kuphaldtil Oru lossi pargi plaan, mis nägi ette maa-alal oleva kuue suvitusmaja ümberkolimist tänase Toila aleviku Pika tänava äärde tänastele kruntidele Pärna (hoone hävinud) ning Pikk tn 4, 6, 8, 10, 12 ja 12a. Suvemõisa puidust hoone asus pankrannikul hilisema Oru pargi lääneservas ja säilis ka pärast Oru pargi ehitust. 20. sajandi alguses kasutati suvemõisa suvitajate pansionaadina, all rannas olid suvitajate supelhooned. Suvemõis põles 1936.a. Tänase Pika tänava algusesse lasi Grigori Jelisseev samaaegselt ehitada sanatooriumihoone, tänavapäeval aadressiga Pikk tn 2. Suvilate ületoomise ja uute suvilate püstitamise tõttu suurenes jõuliselt hoonete arv Toila alevikus (vt Joonis 9).

Tsaariaegsed hooned moodustavad miljööväärtuslikku ala kujundava kihistuse. Säilinud hoonetest on kõige silmatorkavamad kahekorruselise verandaga hooned, nt Pikk tn 19, Pikk tn 46, aga ka lihtsamad ühekorruselised Pikk tn 4, 6, 8, 10 ja 12/12a.

Joonis 4. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleigh) mõisa Schmidt 19. saj esimesel poolel koostatud ja 1860ndate andmetega täpsustatud (sh raudtee) ja täiendatud ning 1884. a ilmunud Eestimaa kubermangu kaardil (mõõtkavas 1:210 000) koos mõisapiiridega. Kaardil on tähistatud tänane Altküla nimega Kärrelep ja tänase Toila aleviku põhjaosa Männiku nime all. Kaardil on olemas 1870. a valminud Tallinna-Peterburi raudtee koos Jõhvi jaamaga, mis soodustas oluliselt Toila suvituskoha arengut. Allikas: EAA.2072.10.143 leht 1.

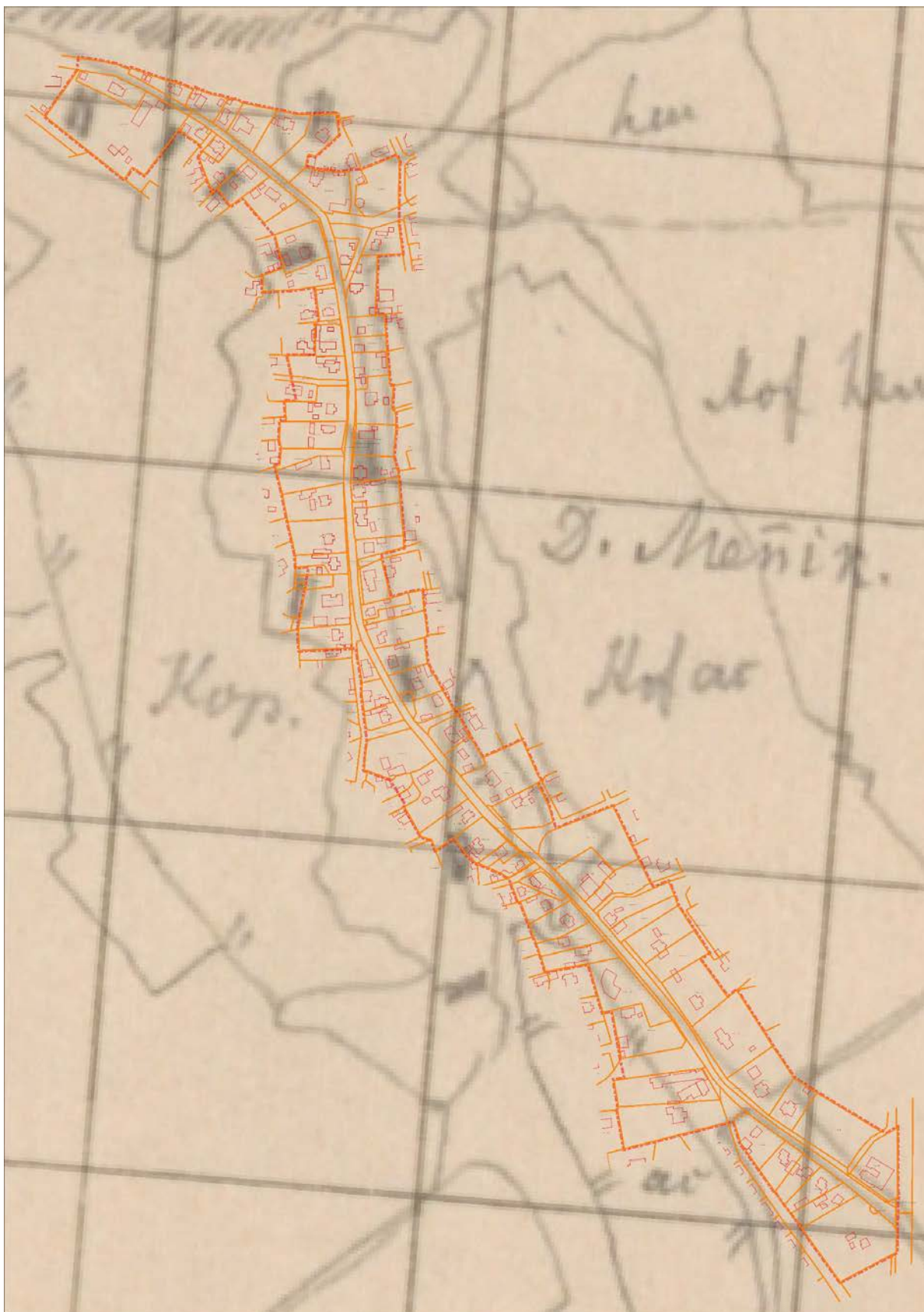

Joonis 5. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleig) mõisa piirkond algelt 1855.-59. a mõõdistatud, hiljem täiendatud ja 19. sajandi II poolel avaldatud kolmeverstasel Liivi- ja Eestimaa kaardil (mõõtkavas 1 : 126 000) koos mõisapiiride ja metsaaladega. Männiku külas on näidatud 8-9 talukohta tänase Toila aleviku põhjapoolses osas. Kaardil on olemas 1870. a valminud Tallinna-Peterburi raudtee koos Jõhvi jaamaga, mis soodustas oluliselt Toila suvituskoha arengut. Allikas: EAA.2072.5.841 leht 4.

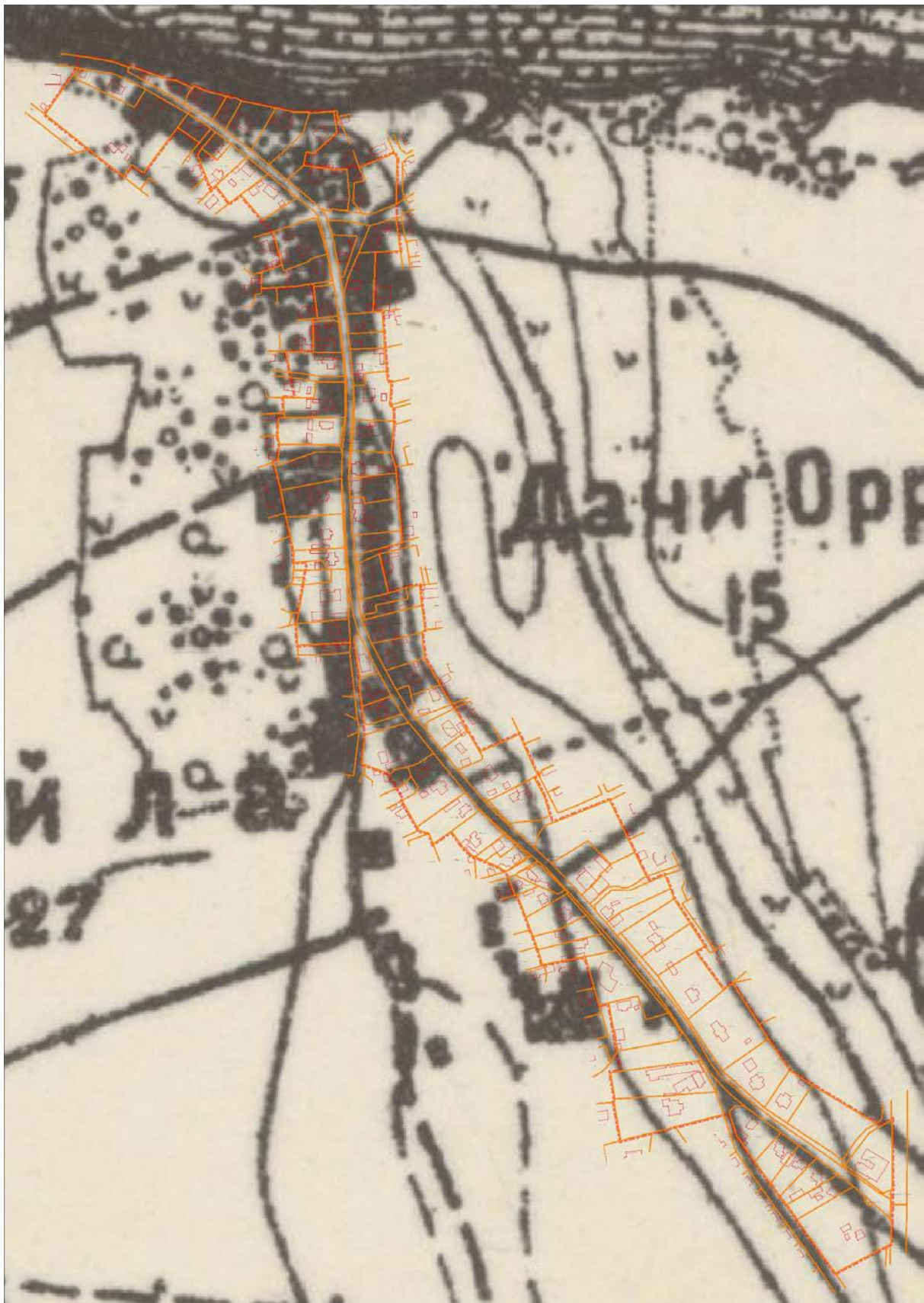

Joonis 6. Toila, Pühajõe ja Voka (Chudleig) mõisa piirkond u 1870. a andmetega ja 1906. a avaldatud Eestimaa kubermangu kaardil (mõõtkavas 1 : 85 000) koos mõisapiiride ja talude arvuga külades koos talude asukoha ligikaudse äranäitamisega. Kaardil on näidatud Männiku ja Kärilõppe küla talud. Männiku taludest viis asuvad tänase aleviku põhjaosas ja viis keskosas ning lõunaosa on hoonestamata. Allikas: EAA.854.4.1115 leht 6.

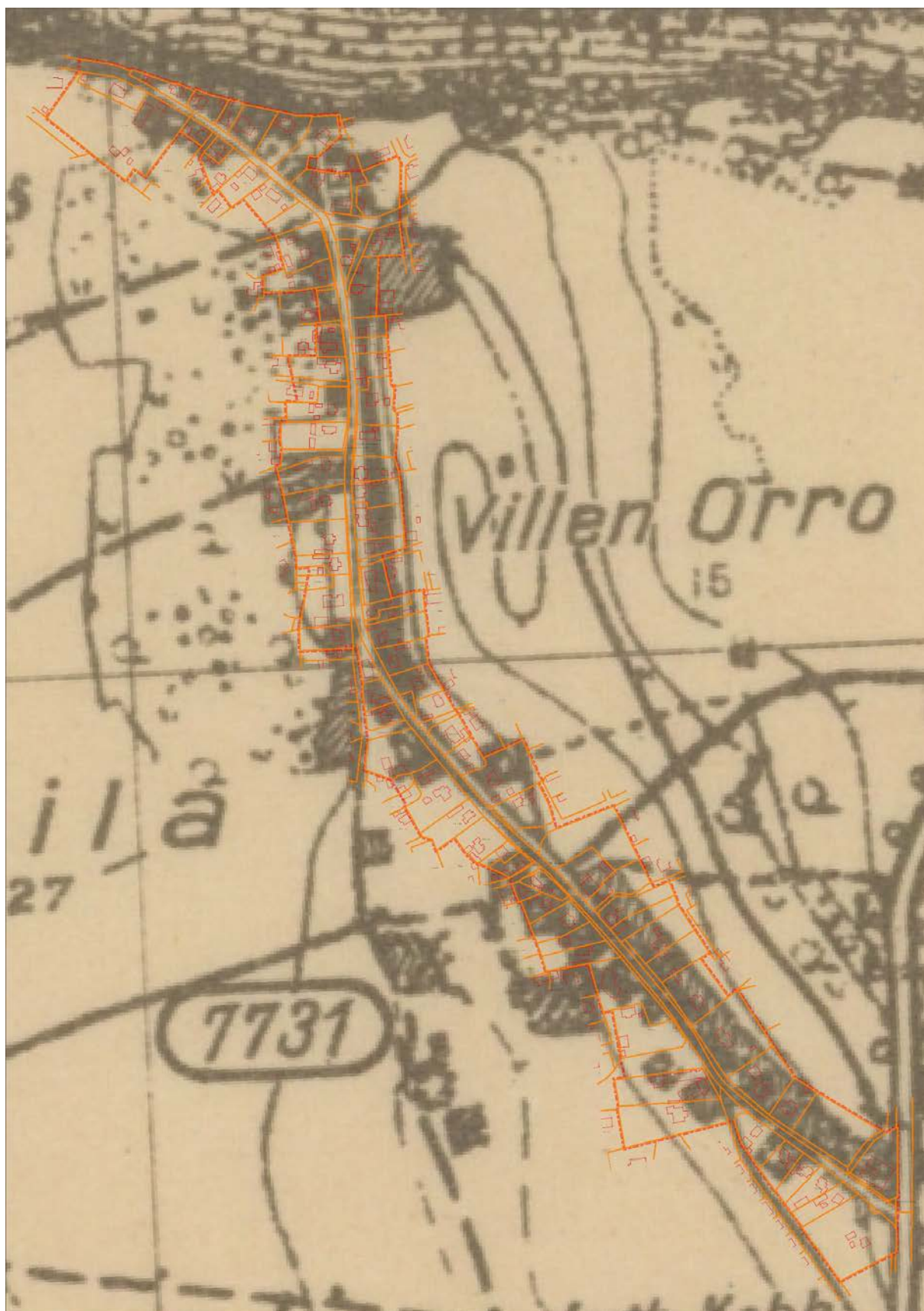
Joonis 7. Toila aleviku piirkond Toila mõisa 1875. a teede ja taludega kaardil koos tänapäevaste krundipiiride (ruuged jooned) ja hoonetega (punased jooned). Kaardil on näidatud Männiku küla (Dorf Menik) talud, millest viis asuvad sarnaselt eelneva kaardiga aleviku põhjaosas ja viis keskosas ning lõunaosa on hoonestamata. Allikas: EAA.854.4.987 leht 1.

Joonis 8. Toila aleviku piirkond 1898/99. a avaldatud üheverstasel kaardil (mõõtkavas 1 : 42 000) koos tänapäevaste krundipiiride (ruuged jooned) ja hoonetega (punased jooned). Võrreldes varasemaga on hoonestus külas, mille nimeks on nüüd märgitud Toila, tugevasti tihenenud põhja ja keskosas. Elukohtade arvuks on märgitud 27. Lõunaossa ei ole aga endiselt hooneid näidatud. Allikas: maa-amet.

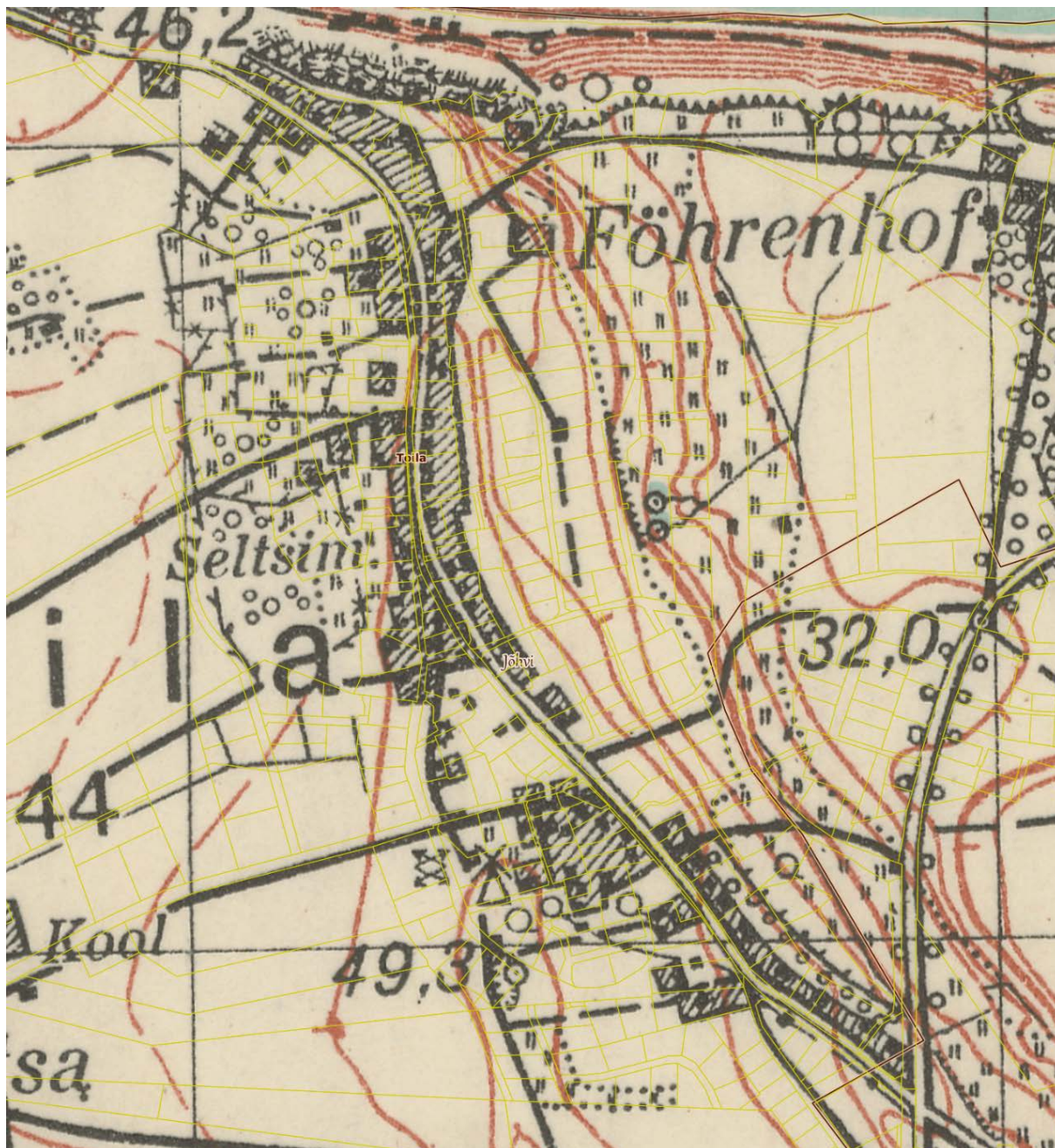

Joonis 9. Toila aleviku piirkond 1918. a Saksa sõjaväe kaardil koos tänapäevaste krundipiiride (ruuged jooned) ja hoonetega (punased jooned). Lisaks varasemale uushoonestusele küla põhja- ja keskosas on uus hoonestus nüüd ka küla lõunaosas. Allikas: ERA T-0-6.3.262 leht 1.

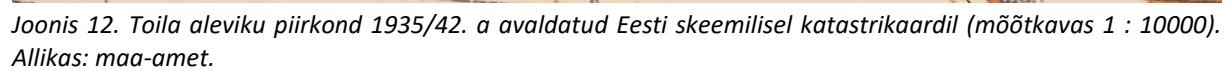
I maailmasõja järel suvitajate külastused Venemaalt lakkasid, kuid hoonete arv alevikus suurenes endiselt, mis viitab eelkõige kodumaiste suvitajate rohkusele. 1929. a oli Toilas 171 elumaja ning tegemist oli juba väikeasulaga, kus asusid nii kauplused, tuletõrje (vt Pilt 17 lk 34 kuni Pilt 20), seltsimaja jm. 1932. a kaardil (vt Joonis 11) on näha, et enamik tänaseid hooneid Pika tänava ääres on vähemalt 90-aastased.

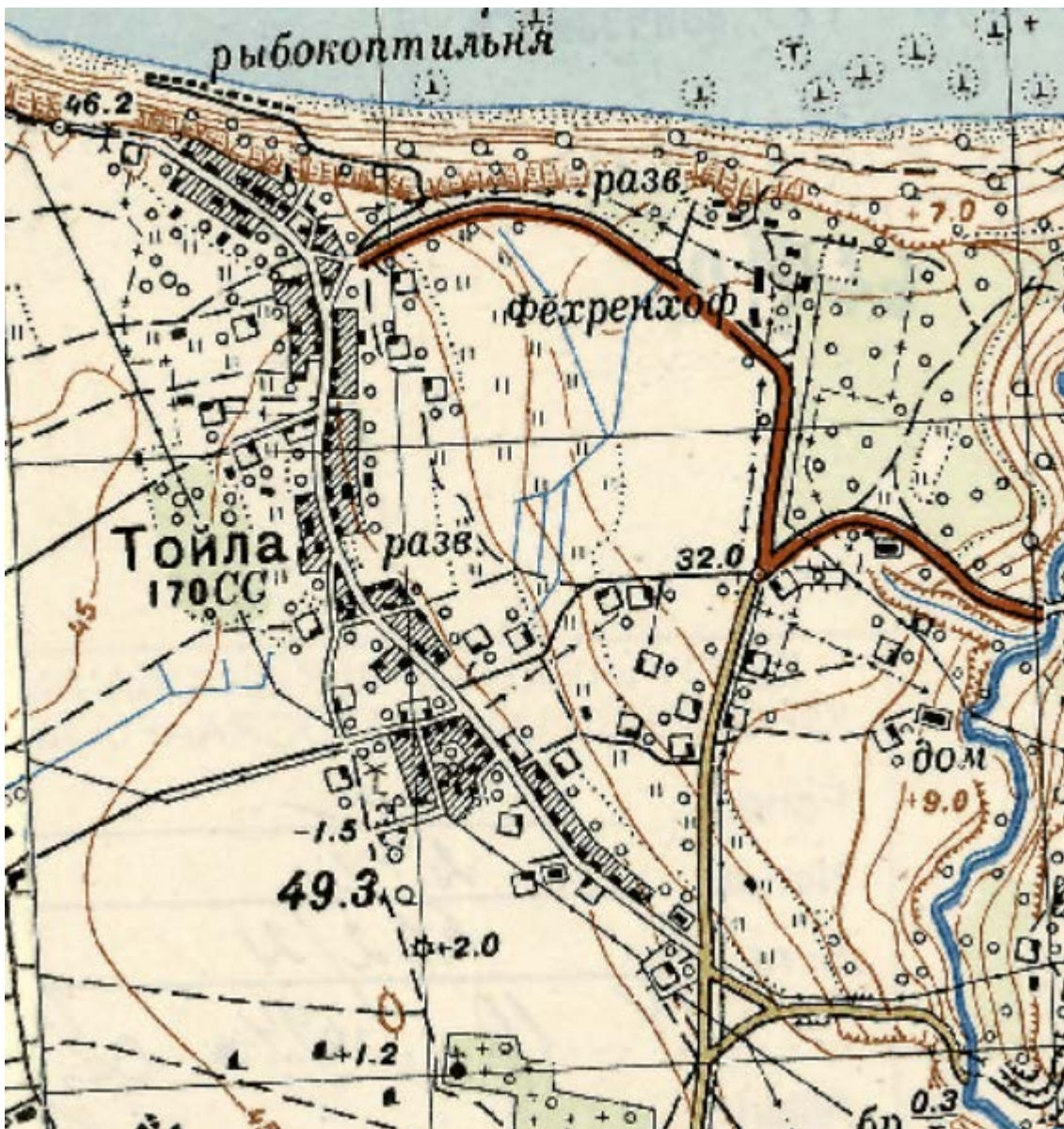
Sõdadevahelisel ajal suvitasid Toilas paljud kultuuritegelased, sh tunnustatud Vene luuletaja Igor Severjanin kodanikunimega Igor Lotarjov, kes elas Toilas aastaringselt 1921-35 aadressil Pikk tn 58 (vt Pilt 24 lk 37).

Joonis 10. Toila aleviku piirkond 1928. a avaldatud Eesti vabariigi kaardil (mõõtkavas 1 : 25 000). Allikas: maam.

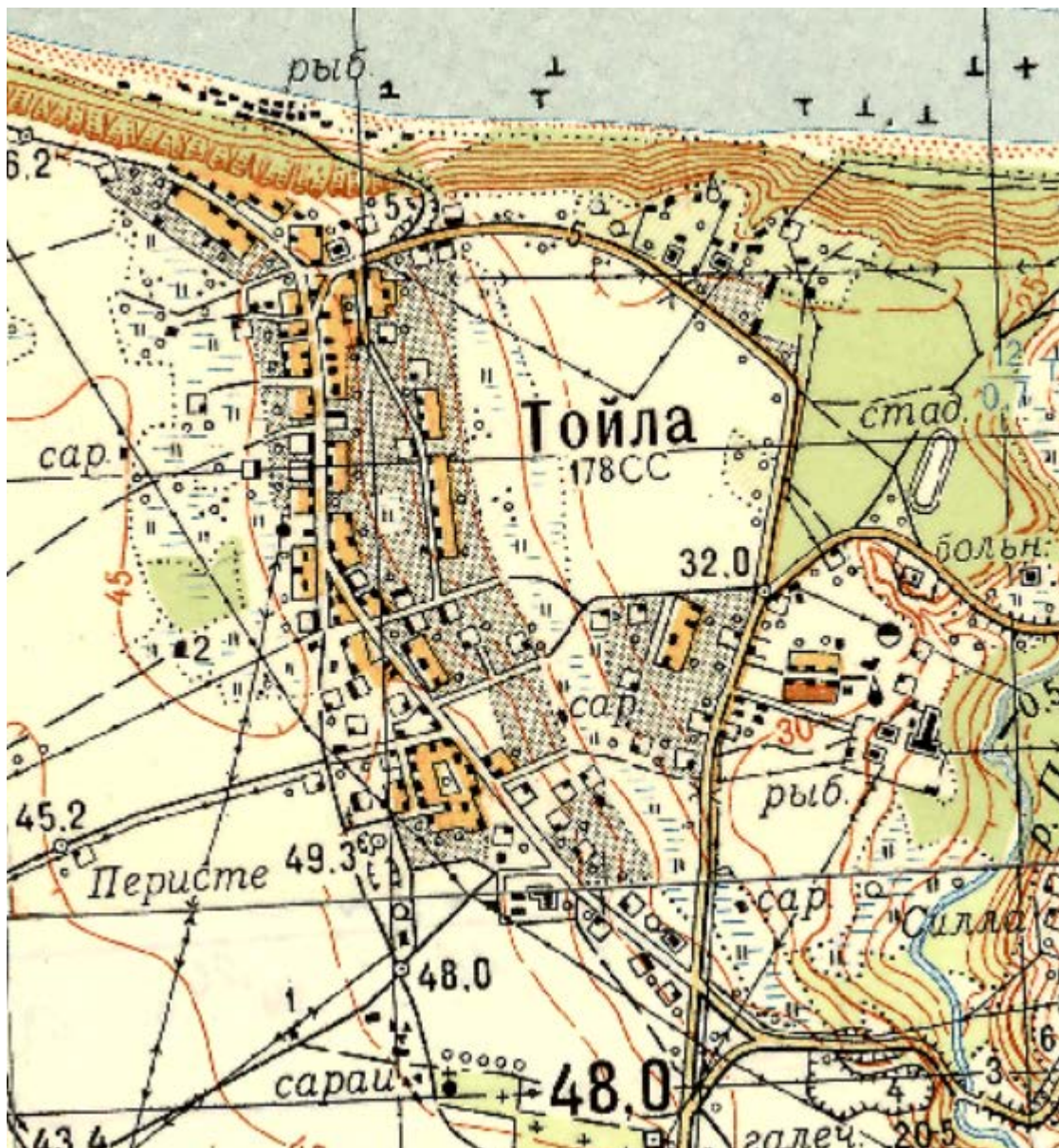
Joonis 13. Toila aleviku piirkond 1940ndate nõukogude topograafilisel kaardil. Allikas: maa-amet.

Pärast II maailmasõda kujunes Toilast kohalik keskus ning Pika tänava hoonestust tihendati mitmes lõigus – näiteks tänava alguses vasakut kätt. Ehitustegevus toimus aga eelkõige Pikast tänavast nii ida kui ka lääne pool.

Pärast iseseisvuse taastamist on varasemalt Pikal tänaval asunud avalikke asutusi (nt raamatukogu, postimaja, lasteaed) üle viidud avaramatesse ruumidesse mujale Toilasse.

Pikal tänaval on jäänud valitsevaks tsaariaegne ja ka sõdadevahelise vabariigi aegne hoonestus.

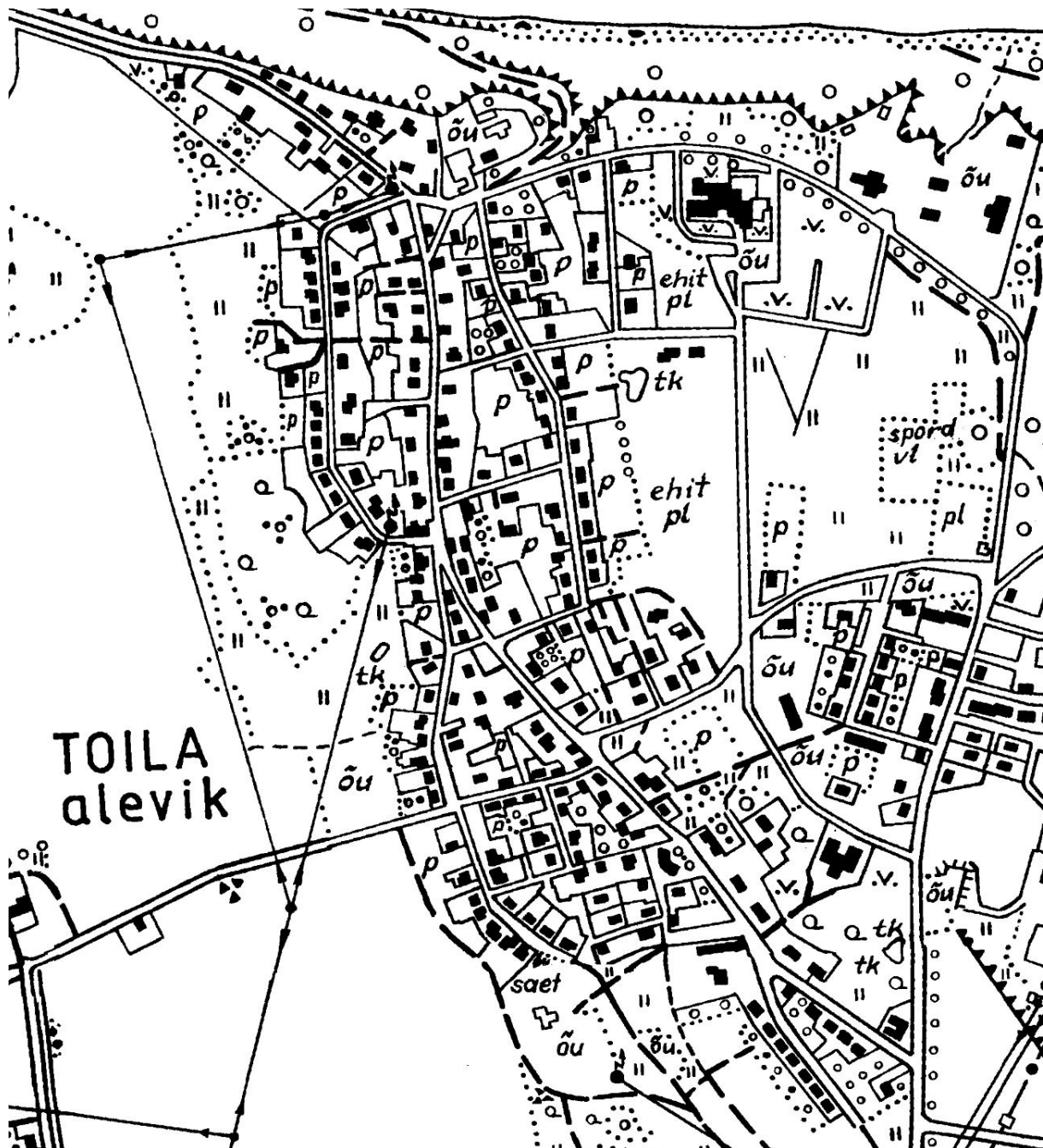

Joonis 14. Toila aleviku piirkond 1960ndate nõukogude topograafilisel kaardil. Allikas: maa-amet.

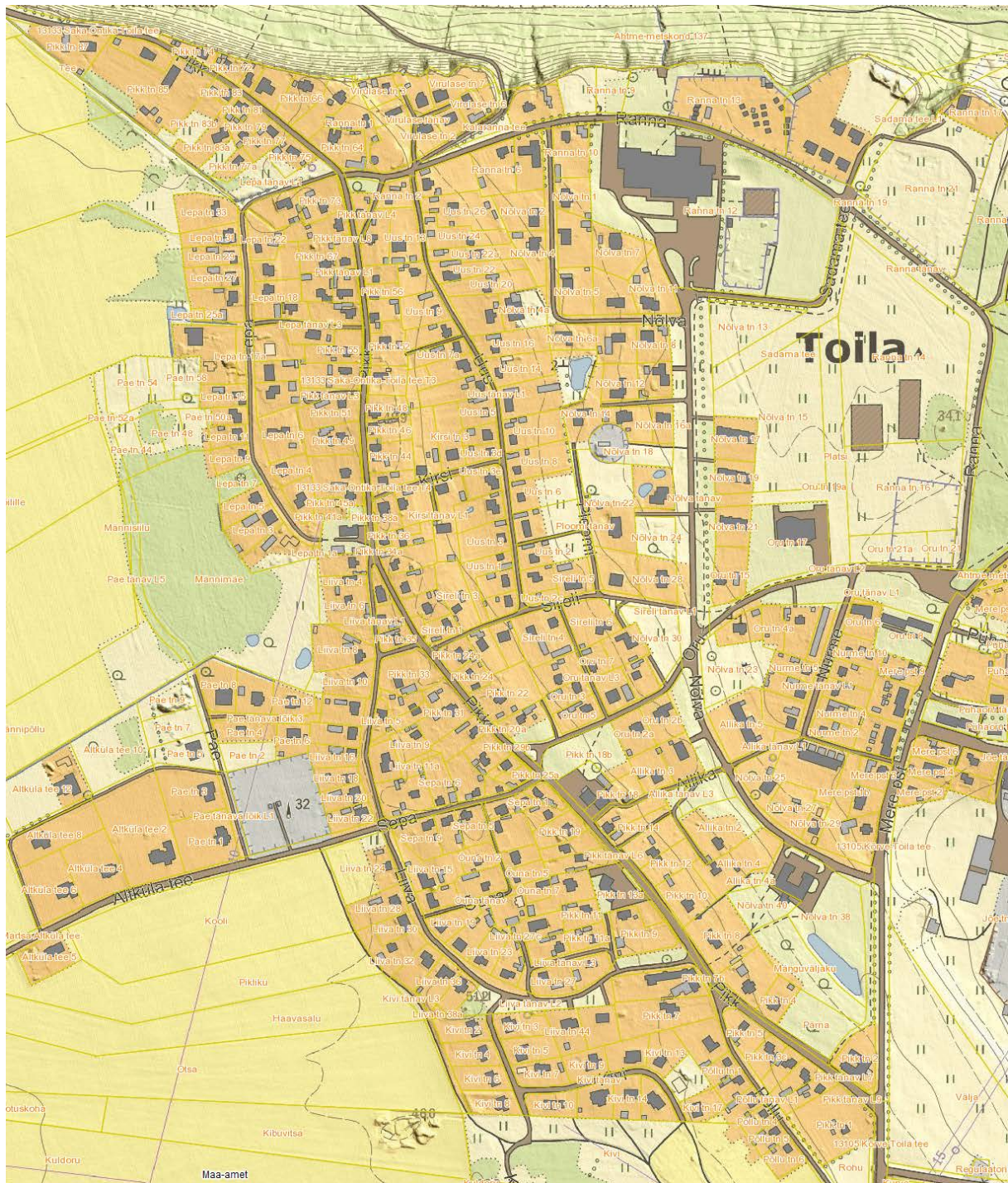

Joonis 15. Toila aleviku piirkond 1980ndate alguse nõukogude topograafilisel kaardil. Allikas: maa-amet.

Joonis 16. Toila aleviku piirkond 1980-90ndate nõukogude katastrikaardil. Allikas: maa-amet.

Joonis 17. Toila aleviku piirkond tänapäevasel topograafilisel kaardil koos katastriüksustega. Allikas: maa-amet.

3.2 Ajaloolised fotod

Toila Pikast tänavast leidub pilte alates 20. sajandi algusest ja isegi 19. sajandi lõpust. Enamik pilte on Toila raamatukogu valduses ning avaldatud internetis.

Pilt 1. Abram Simoni 1882. a ehitatud ja 1901. a tules hävinud teatrimaja. Teatrimaja asus Abram Simoni kuuluval Kangrumaa talu maal, mis praegu on tükeldatud kruntide Pikk tn 65, 69 ja 73 ning nendest läände jäävate kruntide vahel.

Pilt 2. Abram Simoni 1882. a ehitatud ja 1901. a tules hävinud teatrimaja (ülemisel vasakpoolsel ja alusemistel piltidel) 1982. a väljaantud postkaardil. Ülemisel parempoolsel pildil vabatahtliku tuletõrjeühingu seltsimaja tänases rahvamaja asukohas Pikk tn 42 krundil.

Pilt 3. Pood Toilas 1900ndate alguses, aadress tuvastamata.

Pilt 4. Kõrvaltännav Toilas 1890ndate lõpus või 1900ndate alguses.

Pilt 5. Pikk tänav tuvastamata kohas.

Pilt 6. Pikk tänav idapoolses osas paiknenud suvilatega.

Pilt 7. Pikk tänav idapoolses osas paiknenud suvilatega.

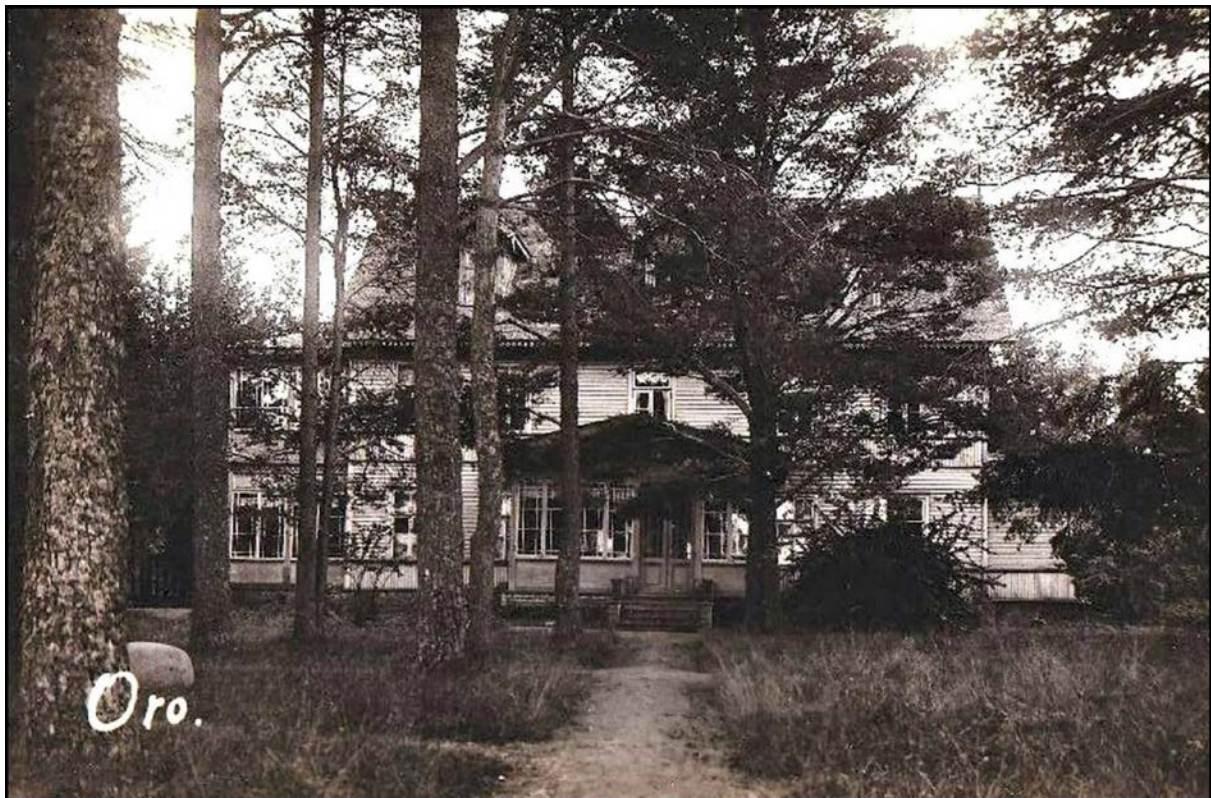

Pilt 8. Tänapäevane Pikk tn 31 hoone, fotograaf Carl Sarapi isa maja.

Pilt 9. Suvila 1900ndate alguses, täpne koht tuvastamata (võimalik aadress Pikk tn 29).

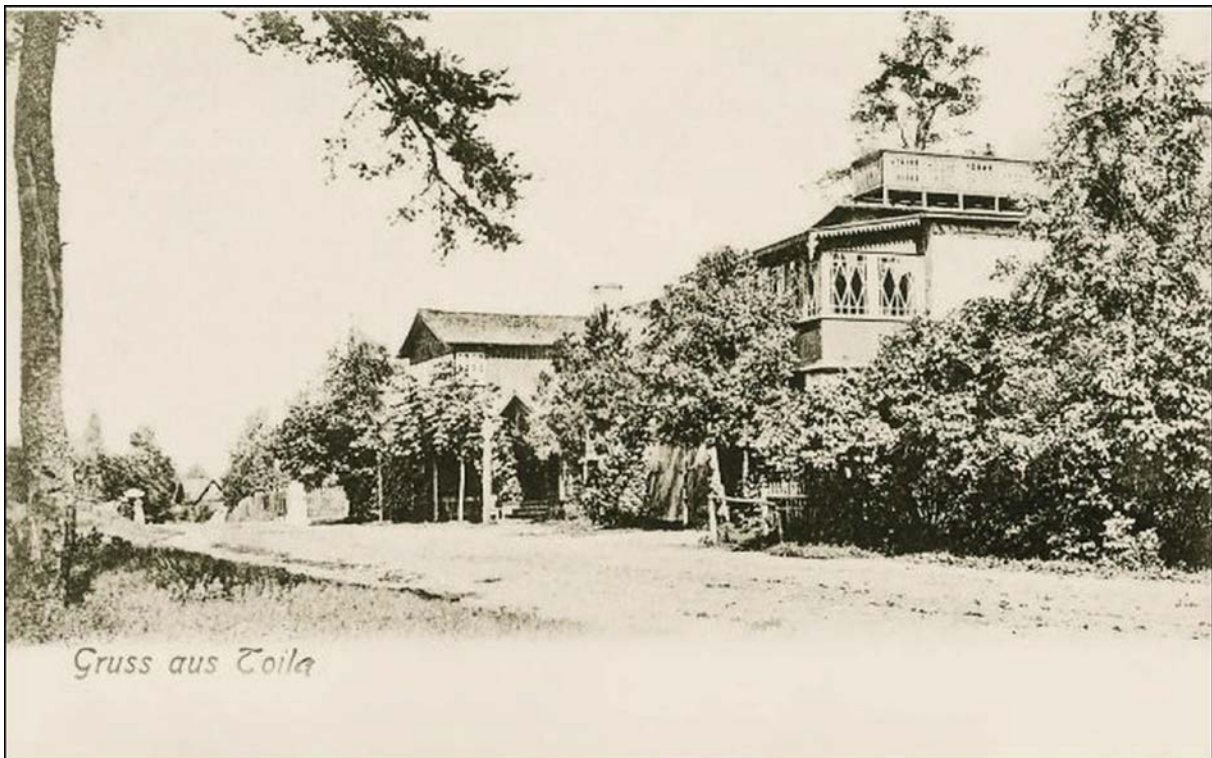

Pilt 10. Suvila 1900ndate alguses Toilas või Orus, täpne koht tuvastamata.

Pilt 11. Postkaart 1900ndate algusest tänasel Pikk tn 2 krundil asuva Grigori Jelišsejevi ehitatud vesiravila hoonega (paremal).

Pilt 12. Postkaart 1900ndate algusest hoonetega, mille tänane aadress on Pikk tn 46 ja 44.

Pilt 13. Vaade Pikk tn 48 ja 46 hoonele 1900ndate alguses.

Pilt 14. Vaade Toila alevikule lõunast 1900ndate alguses. Vasakul täna sel Liiva tn 15 krundil asunud tuuleveski, mis lammutati 1951-52.

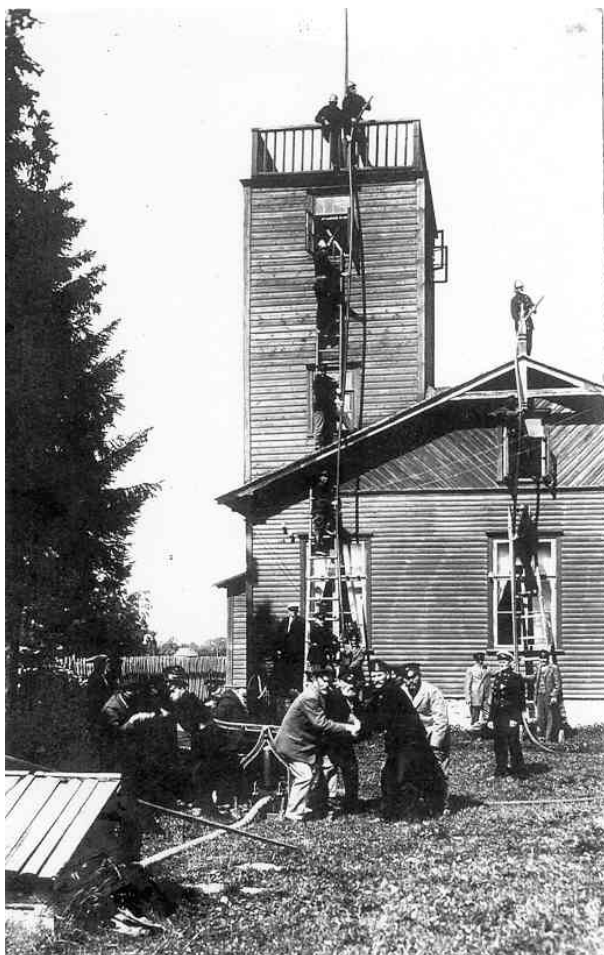

Pilt 15. Tänane Pikk tn 62 1928. a, kus asus Abram Simoni ehitatud tütarlaste käsitöökool.

Pilt 16. Pikk tn 44 asunud kaupluse sissepääs 1920-30ndatel.

Pilt 17. Aadressil Pikk tn 41 asunud vabatahtliku tuletõrjeühingu torn tänase rahvamaja taga 04.08.1929.

Pilt 18. Aadressil Pikk tn 41 asunud vabatahtliku tuletõrjeühingu torn ja seltsimaja tänase rahvamaja asukohas 1930. a.

Pilt 19. Aadressil Pikk tn 41 asunud vabatahtliku tuletõrjeühingu seltsimaja tänase rahvamaja asukohas 16.08.1932. a.

Pilt 20. Aadressil Pikk tn 41 asunud vabatahtliku tuletõrjeühingu seltsimaja tänase rahvamaja asukohas enne 1934. a.

Pilt 21. Pilt 1920-30ndatest täna­sel Pikk tn 2 krundil asuva Jelissejevi ehitatud vesiravila hoonega (paremal), tookord villa Inda.

Pilt 22. Pilt 1930ndatest täna­sel Pikk tn 2 krundil asuva Grigori Jelissejevi ehitatud vesiravila hoonega, tookord villa Inda.

Pilt 23. Aadressil Pikk tn 41 asuv rahvamaja 31.08.1954. a.

Pilt 24. Pikk tn 58 hoone, kus elas Vene luuletaja Igor Severjanin 1921-35.

4 Toila Pika tänava ruumianalüüs

4.1.1 Tänavaruum

Toila Pikk tänav on aedlinliku iseloomuga. Tänav lookleb vastavalt maastikul kunagi esinenud iseärasustele. Tänav hoonestus asub krundipiirist erineva tagasiastega, puudub väljakujunenud ehitusjoon. Mõned ajaloolised hooned on tänavapoolsele krundipiirile päris lähedal (nt Pikk tn 46 ja Pikk tn 54), teised aga paiknevad krundi sügavuses (nt Pikk tn 33, 79). Kruntide suurus ja täisehitus varieerub suures ulatuses.

Kruntidel on ohtralt haljastust, sh kõrghaljastust, mis ulatub osaliselt ka tänavakoridori ning vormib tänavaruumi. Sageli on kruntide piirdena kasutatud hekki – levinud on erinevat puu- ja põõsaliigid. Hekk on sageli koos traatvõrkaiga (nt Pikk tn 5, 14, 23, 32, 55, 64, 72, 74, 75).

Kruntide piirdena on lisaks hekile kasutatud ajaloolist puitlippaeda (nt Pikk tn 6, 7a, 24, 33, 35, 46, 54, 85) ning veidi vähemal määral puitlattaeda (nt Pikk 4, 15, 17, 19, 39, 44, 52, 64, 85a, Ranna tn 3). Peamiselt nõukogude perioodist on säilinud mitmeid traatvõrkaedu (nt Pikk 3b, 36, 48, 58) ning viimasel ajal on püstitatud ka metallvarbaedu (nt Pikk tn 2, 3c), paekiviaed (Pikk tn 24a), maakiviaed (Pikk tn 87) ja plankaed (Pikk tn 68).

Tänavakoridori laius on mõistlikus suuruses jäädes üldjuhul 8 m ja 15 m vahele, olles kitsaimas kohas 7 m laiune. Ühepoolne kõnnitee on aga enamikus tänavast ebamõistlikult kitsas, mis raskendab tunduvalt kergliiklust. Kergliikluse soosimine on aga miljööväärtuslikkuse esiletoomisel oluline ning tuleks otsida võimalusi kergliiklejate olukorra parandamiseks.

Sõidutee ja kõnnitee on asfaltkattega, mis oma detailide puudumise tõttu ei ole üldiselt ajaloolisse keskkonda sobiv materjal. Samas ei ole otstarbekas ega mõeldav sajand tagasi esinenud pehme teekatte taastamine. Seetõttu võib vähemalt sõiduteele jätta valdavas osas asfaltkatte, kui seda liikluse rahustamise eesmärgil ilmestada ristmikel ja jalakäijate ülekäikudel näiteks betoonkiviga või looduskiviga. Kõnniteel on soovitatav kasutada betoonkivi.

Pilt 25. Pikk tänav hoonete Pikk tn 46 ja 44 ees. Viimase ees harjumatult raskepärane puitlattaed. Mart Hiob 2021.

Pilt 26. Pikk tänav hoonete Pikk tn 3b, 3c, 4 ja 5 ees. Mart Hiob 2021.

4.1.2 Hooned

Pika tänava hooned on vähemalt neljast ehitusperioodist:

1. suvituskoha eelselt 19. sajandil ehitatud taluhooned (Ranna tn 3, Pikk tn 64, 85),
2. suvituskohana edenemisest tsaariajal ja vabariigiajal pärinevad hooned (nt Pikk tn 10, 47 jpt), millest võib eraldi esile tuua kahekorruselise verandaga hooned kui miljööala kujundavad (Pikk tn 19, 31, 35, 46) ja ühiskondlikud ning ärihooned (nt Pikk tn 2, 41),
3. nõukogude perioodil püstitatud elamud (nt Pikk tn 3a, 3b, 3c, 51) ja pood (Pikk tn 18a),
4. pärast iseseisvuse taastamist püstitatud uued elamud (Pikk tn 24a, 27, 39, 52, 68, 75, 85a).

Pilt 27. Näide Pika tänava vanema ehitusperioodi hoonestusest, 1906. a püstitatud Pikk tn 64 paekivist majandushoone. Hoone kõrval puitlattaed. Mart Hiob 2021.

Pilt 28. Miljööd kujundav hoone 19. sajandist Pikk tn 19 krundil – üks paremini säilinud eeskujusid Pika tänava miljööväärtuslikul alal. Mart Hiob 2021.

Pilt 29. Miljööväärtuslik hoone 19./20. sajandi vahetusest Pikk tn 12 ja 12a krundil – Oru pargi rajamisel Pika tänava äärde toodud suurte väljaehitustega suvitushoone. Mart Hiob 2021.

Pilt 30. Miljööväärtuslik hoone 19./20. sajandi vahetusest Pikk tn 12 ja 12a krundil – Oru pargi rajamisel Pika tänava äärde toodud suvitushoone. Mart Hiob 2021.

Pilt 31. Miljööväärtuslik hoone 20. sajandi esimesest poolest Pikk tn 13 krundil – suure verandaga elamu. Mart Hiob 2021.

Pilt 32. Miljööväärtuslik hoone 20. sajandi esimesest poolest Pikk tn 22 krundil – suure verandaga elamu. Mart Hiob 2021.

Pilt 33. Miljööväärtuslik hoone 20. sajandi esimesest poolest Pikk tn 21 krundil – väikese verandaga/kojaga elamu. Mart Hiob 2021.

Pilt 34. Nõukogud perioodil püstitatud eramu Pikk tn 3b krundil. Krundipiiril võrkaed koos hekipuudega. Mart Hiob 2021.

Pilt 35. Pärast iseseisvuse taastamist püstitatud elamu Pikk tn 68 krundil. Krundipiiril harjumatu kahekordse reaga puitlattaed. Mart Hiob 2021.

Hooned tugevdavad tänavaruumi tajumist ajaloolise keskkonnana. Analüüsijoonisel (vt lk 51) on hooned jaotatud (1) miljööväärtust kujundavateks hooneteks, (2) tähenduslikeks miljööväärtuslikeks hooneteks, (3) miljööväärtust toetavateks hooneteks ja (4) muudeks põhihooneteks. Kolm esimest rühma, mis kõik on miljööväärtuslikud hooned, moodustavad enamuse põhihoonetest. Muudest hoonetest on osa hooneid neutraalsed ja mõned hooned langevad ansamblist välja.

Ajaloolisi hooneid iseloomustavad järgmised tunnused:

1. ühe täiskorruse ja katusealuse korrusega piklik põhimaht (Pikk tn 44 kivist osa puhul erandina kaks täiskorrust), kohaliku eripärana kahekorruseline klaasitud veranda,
2. põhimahust väljaulatuv suur veranda, mis võib olla samas suurusjärgus hoone endaga kahekorruseliste verandade puhul, aga ka ühekorruseliste (nt Liiva tn 2, Pikk tn 55) puhul või põhimahust väljaulatuv väiksem koda,
3. viilkatus (Pikk tn 2 ja 66 puhul erandina kelpkatus),
4. välisviimistluseks keskmiselt lai rõhtlaudis, mõnel puhul krohv ja/või punane tellis (kivihooned Pikk tn 2, 44), vanematel paekivi (nt Pikk tn 17, 32, 64, 85, Ranna tn 3), ilmestamiseks püstise laudisega vöö hoone alumisel osal ja/või korruste vahel,
5. kalasabamustrisse asetatud laudis kolmnurkviilu all,
6. püstise proportsiooniga aknad, liigendatuna kolmeks (üks üleval põiki, kaks püstist all), neljaks või kuueks aknaruuduks, verandaaknad liigendatud väiksemateks ruutudeks,
7. katusel räästad kinni ehitamata räästakastiga, mõnel puhul puitehisdetailid,
8. puitraamidega kahepoolsest avatavad aknad, puituksed, aknaümbrus saelõikega piirdelaudadega (NB! piirdelaudade alumine äär tasa alumise piirdelauga, mitte sellest allpool), samuti saelõikega piirdelauad hoone nurkades,
9. hoovi või küljele avanev välisuks (mitte tänava poole),
10. tellisest krohvimata korsten või mitu korstnat.

Miljööala seisukohast on oluline ajaloolise hoonestuse säilitamine, esiletoomine ja edasiarendamine. Uushoonestus peaks olema ajaloolisega kooskõlas, sellele vastandumata ning liigselt esile kerkimata. Samas ei ole soovitatav uushoonestusega kopeerida ajaloolist, kui just ei soovita püstitada nii proportsioonidelt kui ka materjalikasutuselt ajaloolise hoone koopiahoonet või maketthoonet, mis aga nõuab kõrgekvaliteedilist projekteerimist, et oleks samaaegselt arvestatud tänapäevaste ehitusnormide ja materjalidega.

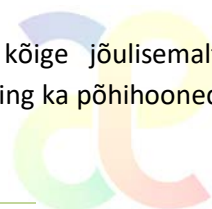
4.1.3 Kokkuvõte

Toila Pikka tänavat kujundavad 19. sajandi lõpule ja 20. sajandi esimesele poolele iseloomulikud ehitustava, ehitusmaterjalid ja detailid. Hooned on traditsioonilise viilkatuse, ühe täiskorruse ja katusealuse korrusega.

Krundid on enamjaolt piiratud läbinähtava ja ülenähtava aiaga, mõned krundid on varjatud kõrgema hekiga. Aia materjal on valdavalt puit. Kruntidel on palju ruumi haljastusele. Lisaks hekkidele ulatuvad tänavale ka puud.

Tänaval on sõidukite liikumiskiirus piiratud osaliselt 30 km/h, mis võimaldab paremini tänavat sobivalt kasutada elutänavana kui läbiva liiklusega riigiteena.

Tänava eripäraks on selle tugev seotus suvitusotstarbega, mis väljendub kõige jõulisemalt kahekorruseliste verandadega majades. Samuti ei ole kasutusel suuri abihooneid ning ka põhihooned on võrdlemisi väikesemahulised.

5 Toila Pika tänava miljööväärtusliku ala piirid ja tingimused

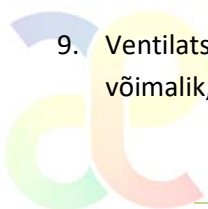
5.1 Ala piir

1. Miljööväärtuslik ala ulatub Pika tänava alguses asuvast Pikk tn 2 ajaloolise sanatooriumihoone krundist (kaasaarvatud) ja sellega külgnevast teekoridorist kuni 19. sajandi taluhoonestusega Pikk tn 85 krundini (kaasaarvatud). Ala sisse on arvatud krundid, mis on vaadeldavad avalikust ruumist Pikal tänaval.
2. Miljööväärtuslik ala on piiritletud Pika tänavaga, ristuvate tänavatega kruntide ulatuses ja tänaväärsete kruntidega alates krundist Pikk tn 1 (k.a) kuni krundini Pikk tn 85 (v.a krundid Pikk tn 11, 11a, 41a, 41b, 45a, 48a, 55a, 57a, 61, 67, 77a, 83b), lisaks krundid Sireli tn 1, Liiva tn 1 ja 2, Ranna tn 2 ja 3 ning Pärna maaüksus.

5.2 Tingimused olemasolevale hoonestusele

5.2.1 Tingimused miljööväärtuslikele hoonetele

1. Joonisel näidatud hooned, mis on märgitud miljööväärtuslikuks, tuleb säilitada ja remontida kasutades hoone püstitamise ajale kohaseid ehitusmaterjale. Lammutamist võib kaaluda, kui vähemalt kolmveerand kandekonstruktsioonidest vajaks amortiseerumise tõttu väljavahetamist. Väljavahetamise osakaalu peab hindama lammutamisest huvitatud isikust nii rahaliselt kui ka muul moel sõltumatu ehituseksperit avades konstruktsioone.
2. Miljööväärtuslikke hooned võib ümber ehitada ja laiendada või vähendada kooskõlas hoone algupäraste proportsioonidega kasutades hoonetüübile ja selle ehitusajale iseloomulikke ehitus- ja viimistlusmaterjale.
3. Välisviimistluses on eelistatud keskmise laiusega või lai rõhtlaudis koos püstlaudise vöö(de)ga ning kolmnurkviiu all kalasabamustris laotud laudis. Kivihoonete puhul võib kasutada paekiviviimistlust, tellisviimistlust ja/või krohvi. Soklite puhul ka maakiviviimistlust.
4. Hoone värv tuleb valida keskkonda sobiv, eelistatult algupärasele lähedane, kui see õnnestub kindlaks teha.
5. Traditsioonilisi ehitusmaterjale jälgendavaid materjale nagu kivikatuse profiiliga plekkkatus, plastlaudis, plastraamiga aknad jms kasutada ei tohi. Hoone ehitusajale ebatüüpilisi materjale võib kasutada ainult ajutise konserveeriva lahendusena (nt katusekattena sileplekk, rullmaterjal, eterniit).
6. Katusekattematerjalina on põhihoone põhimahul lubatud kasutada katusekivi, valtsplekki või valtsprofiiliga plekki.
7. Ajaloolised piirdetarindid, aknad, ukSED, proportsioonid, välisviimistlus ja väärtuslikud detailid tuleb säilitada võimalikult autentsena. Välispiirete soojustamisel tuleb säilitada hoone ja selle osade proportsioonid, nt seinä paksenaks muutumisel võib olla vajalik ka katuse ja sokli ümberehitus.
8. Lubatud on paigaldada katuseaknaid ja päikesepaneele.
9. Ventilatsiooni ehitamisel tuleb kasutada olemasolevaid korstnaid ja läbiviike. Kui see ei ole võimalik, tuleb uued korstnad ehitada ajalooliste eeskujul.

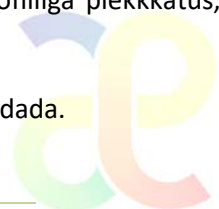
10. Tehnoseade, sealhulgas õhksoojuspumba ja ventilatsiooniseadme hooneväline osa, elektrikapp, postalajaam jms, tuleb paigaldada vähese vaadeldavusega kohta ning viisil, mis ei kahjusta hoone konstruktsioone ega viimistlust.
11. Hooneosade ja ehitusdetailide taastamisel tuleb aluseks võtta dokumenteeritud ajalooline olukord ja lähtuda hoonest kui tervikust.

5.2.2 Tingimused muudele hoonetele

12. Muid hooneid võib ümber ehitada ja laiendada või vähendada lähtudes terviklikust välisilmest, hoone headest proportsioonidest ning sobivusest lähiümbruse hoonestusega. Muid hooneid võib lammutada.
13. Ümberehitamisel tuleb kasutada ajaloolisse keskkonda sobivaid ehitus- ja viimistlusmaterjale. Traditsioonilisi materjale jäljendavaid või ebatüüpilisi materjale võib kasutada ainult ajutise konserveeriva lahendusena.
14. Tehnoseade, sealhulgas õhksoojuspumba ja ventilatsiooniseadme hooneväline osa, elektrikapp, postalajaam jms, tuleb paigaldada vähese vaadeldavusega kohta ning viisil, mis ei kahjusta hoone konstruktsioone ega viimistlust.

5.3 Tingimused uushoonestusele

1. Uushoonete projekteerimisel tuleb mahu, proportsioonide ja arhitektuurse üldilme määramisel eeskujuks võtta joonisel näidatud ajaloolised miljööd kujundavad hooned, mis aga ei tähenda ajaloolistest hoonetest koopia tegemist. Koopia tegemine on siiski lubatud eeldusel, et tagatakse ajaloolisele hoonele kohased proportsioonid tänapäevaseid ehitusnorme järgides.
2. Hoonestust võib tihendada, ehitades krundil olemasolevate hoonete vahele, või ehitades uutele moodustatavatele kruntidele.
3. Uushoonete suurim korruselisus on üks täiskorrus ja üks katusealune korrus, veranda osas on lubatud kaks täiskorrust. Arvestada tuleb naabruskonnas olevate hoonete suurusega ning naaberhoonetest oluliselt suuremad hooned ei ole sobivad.
4. Uushoonetel tuleb põhimahul kasutada viilkatust katusekaldega 30 kuni 45 kraadi. Katusekattematerjalina on põhihoone põhimahul lubatud kasutada valtsplekki, valtsprofiiliga plekki või katusekivi.
5. Välisviimistluses tuleb kasutada traditsioonilisi ja keskkonda sobivaid materjale, eelistatult rõhtlaudist koos püstlaudise vöö(de)ga ning kolmnurkviilu all kalasabamustris laotud laudist. Kivihoonete puhul võib kasutada peale laudise paekiviviimistlust, tellisviimistlust ja/või krohvi. Soklite puhul ka looduskiviviimistlust või betooni.
6. Hoone värv tuleb valida keskkonda sobiv, eelistatult algupärasele lähedane, kui see õnnestub kindlaks teha.
7. Traditsioonilisi ehitusmaterjale jäljendavaid materjale nagu kivikatuse profiiliga plekkkatust, plastlaudis, plastraamiga aknad jms kasutada ei tohi.
8. Suurema ehitise kavandamisel tuleb see mahuliselt ja arhitektuurselt liigendada.

9. Prügimaja, elektrialajaam vms ajaloolisse keskkonda ebatüüpiline väikeehitis tuleb paigutada asukohta, kus see ei ole avalikus ruumis nähtav või on võimalikult varjatud.

5.4 Tingimused tänavaruumile

1. Tänaval tuleb tagada kergliiklejatele piisavalt avar liiklusala, vajadusel sõiduteed valikuliselt kitsendades. Kaaluda jalgratta kasutamise tähistamist sõiduteel, et autojuhid oleksid teadlikud ratturite kohalolust.
2. Sõiduteel tuleb vajadusel kasutada autoliiklust rahustavaid meetmeid nagu ülekäiguraja tõstmine, ristmiku tõstmine, erineva kattematerjali kasutamine, sõidutee füüsiline ja visuaalne kitsendamine jms.
3. Taristu ehitamisel eelistada maastikku vähem häirivaid lahendusi – vältida elektriõhuliine, elektrituulikuid, maapealseid torustikke, maste jms. Liikluskorralduslik taristu lahendada vaadet mitte piiraval viisil ning vaadet riivav liiklutaristu asendada võimalusel alternatiivsete ohutustamise ja teavitamise võtetega.
4. Vältida ajaloolise teekoridori õgvendamist.
5. Säilitada vaated ning vajadusel avada vaated joonisel näidatud miljööväärtust kujundavatele hoonetele ja tähenduslikele miljööväärtuslikele hoonetele.
6. Uute piirete ja väravate kavandamisel tuleb eelistada läbinähtavat puitlipp- ja puitlattaeda puit- ja paekivipostidel või hekki. Hekiga kombineeritult võib kasutada võrkaeda, kui võrkaed on paigutada heki sisse või heki krundipoolsele küljele.
7. Piirete suurim kõrgus on üldjuhul 1,2 m.
8. Tõkkepuid paigaldada ei tohi.
9. Uue katendi rajamisel on sissesõitudel ja hoovides eelistatud muna- või klompkivi, sillutisplaadid, sillutiskivi ja/või graniitsõelmeid. Vältida tuleks hoovide suuremahulist sillutamist säilitades muru.
10. Tänavarekonstrueerimise korral tuleb eelistada tänavatasandi allapoole viimist, et takistada sõiduteelt sademevee kruntidele ja keldritesse valgumist.
11. Uued linnakujunduse elemendid nagu linnamööbel, tegevuskoha tähised, info- ja reklaamkandjad, liikluskorraldusvahendid, tänavavalgustuspostid jms väikevormid tuleb kavandada ümbritsevat keskkonda arvestavalt.
12. Tänavavalgustamiseks on paigaldatud sobivad valgustid, mille väljavahetamisel tuleb kasutada samalaadset valgusti vormi.
13. Tänavaid tuleb hooldada viisil, mis ei kahjusta külgnevat hoonestust ega kõrghaljastust, sealhulgas ei tohi tänavaid hoonete ja kõrghaljastuse vahetus läheduses soolatada.
14. Nii tänav kui ka hoovide ja aedade kõrghaljastus tuleb eelistatult säilitada, võimaluse korral taastada.

15. Kõrghaljastuse taastamisel ja rajamisel tuleb kasutada traditsioonilisi liike pärnad, vaher, tamm, hobukastan, künnapuu jms ning aedades viljapuud, sirelid, ebajasmiinid, kibuvitsad jms.
16. Vaadete avamiseks on lubatud puude võrade kärpimine ja isetekkeliste puude raie.
17. Ehitustöödega ei ole lubatud kahjustada säilitatavate puude juuri.

6 Kasutatud materjalid

- Pae, Taavi (koostaja). Eesti rahvusatlas. Tartu ülikool ja Regio. 2019.
- Praust, Valdo. Eesti digiteeritud ruumiandmete ja ajalooliste kaartide kasutamine ajaloolise teedevõrgu rekonstrueerimiseks. 2012. https://www.estgis.ee/wp-content/uploads/2012/12/ESTGIS_2012_Valdo_Praust.pdf. Vaadatud 20.04.2021.
- Särg, Alo. Ida-Virumaa mõisad ja mõisnikud. Argo. 2006.
- Troska, Gea. Eesti külad XIX sajandil. Eesti Raamat. 1987.
- Tšentropov, Vadim, Kurss, Ruth. Toila külarada: Toila kultuuriline ja ajalooline eksponeerimine. Arhitektuuribüroo 4a OÜ. Juuni 2002.
- Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakendus <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>.
- Rahvusarhiivi ajalooliste kaartide andmebaas <https://www.ra.ee/kaardid/index.php/et/site/advanced>.
- Blogipostitused *Ajakajad: Toila vallast 2011-2015* <https://ajakajad.blogspot.com/>. Vaadatud 27.04.2021.
- Pildi, heli ja teksti andmebaas Topoteek Toila kohta <https://toila.topoteek.net/>. Vaadatud 27.04.2021.

TINGMÄRGID

- miljööväärtusliku ala piir
- katastripiir
- hoone
- miljööväärtust kujundav hoone
- tähenduslik miljööväärtuslik hoone
- miljööväärtust toetav hoone
- muu põhihoone
- ◆ teabetahvliga äramärgimist vääriv asukoht:
- 1 miljööala algus, vene kaupmees Grigori Jelsejevi ehitatud sanatooriumihoone
- 2 Oru pargist üle toodud suvila, endine postimaja
- 3 Oru pargist üle toodud suvila, endine apteek
- 4 Oru pargist üle toodud suvila, endine vene emigrantide kool
- 5 Oru pargist üle toodud suvila, endine raamatukogu
- 6 Oru pargist üle toodud suvila, endine postimaja
- 7 eeskujulik näide miljööd loovast kahekorruselise verandaga suvilast
- 8 rahvamaja, endine seltsimaja ja pitsikuur
- 9 endine kauplus ja ajaveetmishoone
- 10 vene luuletaja Igor Severjanini elukoht 1921-35
- 11 Eesti esimese maapiirkonna teatrimaja asukoht
- 12 vanimast, Männiku küla ajast pärinev taluhoonestus ja veski müürid
- 13 miljööala algus, vanimast, Männiku küla ajast pärinev taluhoonestus

